

NÅR DISKURSER MØDES

Af Benny Lihme

Artiklen er et arrangeret møde mellem nogle af de mange private firmaer, der beskæftiger sig med offentlige institutioner: **Bastard Film** med udgiftsneutral undercoverjournalistik, præste-konsulentfirmaet **Etikos** med omkostningsydmag etikpleje og ingeniørfirmaet **NIRAS Konsulenterne** med en stor forvaltningsloyal undersøgelse, der lægger op til "mere af det samme".



Når man vælger at se på noget på en bestemt måde, ligger der i dette valg, at der er andre ting, man ikke kan eller vil se. Der er ting & sager man ikke kan se på grund af den måde, man har valgt at se på.

Dette forhold bliver i det følgende gjort konkret gennem en samtidig læsning af tre forskellige tekster/diskurser, som alle beskæftiger sig med det samme emne, nemlig bo- og levestandard for nogle af samfundets svageste stillede borgere, psykisk udviklingshæmmede og psykisk syge. Artiklen er et arrangeret møde mellem tre forskellige diskurser (forstået som ordnede, systematiske og konsekvente måder at ræsonnerer, italesætte og skrive om et sagsforhold på). Hvad siger og hvordan taler henholdsvis fire journalister med baggrund i skjult kamera tv-journalistik, et privat etikfirma med præsteuddannede ansatte og et af landets største rådgivende ingeniørfirmaer?

Indkalder til diskursmødet må siges at være journalisterne (repræsenterende den såkaldte fjerde statsmagt der skal holde et vågent øje med de tre andre statsmagter), fordi det er deres prime time tv-udsendelser i perioden 2006-2008 fra bosteder med navne som Strandvænget og Ringbo, der har været årsagen til, at præste- og ingeniørdiskurserne er blevet kaldt på banen. Hvis ikke undercoverjournalisterne med deres reportager havde råbt "Vågn op!" til politikere og befolkning, hvis ikke en moralsk panik efterfølgende var brudt ud i landet, havde konsulentfirmaernes ordretliggang formodentlig været noget mindre. Og de involverede institutioner kunne have fortsat deres triste tomgang.

Under redaktion af Bastard Films direktør, dansk undercoverjournalistik bagmand Mike Mistrati, har fire unge journalister lavmælt og nøgternt afgivet rapport om deres bevæggrunde, tvivl, etiske overvejelser og konkrete oplevelser i forbindelse med skjult kamera optagelser på henholdsvis plejehjemmet Fælledgården i København (Marika Jensen), Bostedet Strandvænget i Nyborg (Adam Dyrvig Tatt), Bostedet Sjælør (Emil Langballe) samt Bostedet Ringbo (Eva Eriksen).

Undercoverjournalistik kan siges at være en form for afsløringsdiskurs, som ved at skildre svage grupper af menneskers hverdagsliv i billede og lyd (lydsiden ved metoden er meget afgørende!) i egen opfattelse "gør en forskel", "sætter spørgsmålstejn ved hvordan vi som samfund behandler de svageste" osv. Det er for journalisterne ikke et spørgsmål om bare at lave et par tv-programmer. Man er ude i noget større, et værdiladet projekt hvor journalistikken skal "kæmpe mod uretfærdighed" og "tale de svages sag" qua "afsløringer" og "opsigtsvækkende historier".

Metoderne, som udsætter andre relativt svage samfundsgrupper som de institutionsansatte for en form for overvågningsterror, retfærdiggøres med, at disse forhold ikke kunne være kommet frem, hvis der var blevet benyttet almindelige journalistiske metoder. Noget som mange ansatte og deres fagforeninger er uenige i, men som mange pårørende til de institutionsanbragte modsat er meget enige i. Pårørende som ofte i årevis har forsøgt at trænge igennem ad mere egale veje uden at være blevet hørt. Det er grunden til, at de som meddelere forsyner Bastard Film med informationer og tips om, hvor lugten i bageriet er værst. Når så helvedet bryder løs ovenpå udsendelserne og den skrevne presses followup, kan disse pårørende tillade sig selv en vis rar følelse af hævn over den systemverden, der har trådt på dem i årevis. Og det politiske niveau, der er lige glade med stakke af evalueringsrapporter, reagerer jo straks, når det er de store tv-stationer, der brøler op.

Hvad ser de skjulte øjne så – øjeblikke af sandhed eller løsrevne manipulerede scenerier? Uanset hvad, Bastard Films hærgen i institutionsdanmark har på traumatisk vis vækket den sløve hverdag, så en krisezone er

opstået, hvor de allestedsnærværende konsulentfirmaer kan træde ind som en slags kriseterapeuter og politisk skadesreparation.

Ingen i bogen "Velfærd?" lægger skjul på, at deres journalistiske projekt kommer bedst til sin ret, jo flere og jo grovere overgreb der begås, mens de som ulideligt let ansatte ufaglærte plejere/SOSU'ere er på arbejde med det skjulte kamera kørende. Desværre går ingen af de fire fortællere for alvor i dybden med denne problematik: hvor længe vil de fotografere overgreb uden at gribe ind?

Man mindes Buster Keaton i hans store rolle i "Kanonfotografen", hvor han for sin avis skal dække et voldsomt bandeopgør i Chinatown. Han har filmet sig ind på en duel, hvor én kineser sidder oven på en anden med en stor kniv i hånden, parat til at hugge den i modstanderen. Som imidlertid i sidste øjeblik, til Busters store ærgelse, lykkes med at vriste kniven ud af hånden på overmanden. Hvorefter Buster iler til og rækker kniven tilbage til ham, der har tabt den, for efterfølgende at pile tilbage og filme videre. Fanden, skulle man som pressefotograf gå glip af et sådant knivdrab!

Karakteren af de overgreb og forbrydelser mod menneskeheden som Bastard-journalisterne har overværet – og tilladt at passere – er knapt så alvorlige som i "Kanonfotografen". En masse grimt sprog fra de ansattes side, gamle der behandles som uartige børn, forsvarsløse handicappede der med vold slæbes ind på deres værelse, nogle der stikkes noget beroligende medicin, så de ikke stiller krav, trusler om som hjælpeløs at blive efterladt på toilettet osv. Godbidder af menneskelig dårlighed som alt rigeligt rækker til kategorien skandale – "man is not kind to man."

Alligevel er det mere det ugjorte end det gjorte, der har rystet mig ved læsningen af "Velfærd?". Bogens længste og bedste indlæg af Adam Dyrvig Tatt, der var ansat i tre måneder på bostedet Strandvænget i Nyborg ("helt fantastiske faciliteter, ligger i en 16 hektar flot park, etplanshuse spredt ud over det velholdte område" osv), redegør sagligt og troværdigt for disse spildte muligheds land. Man føler med ham, når han på de udviklingshæmmedes vegne indser, at det mere er reglen end undtagelsen, at persona-

let tager beboerne med ud i gården eller parken – at de ansatte ganske enkelt ikke bruger de lækre omgivelser. Dyrvig Tatt's optegnelser omkring inaktivitet og manglende gennemførelse af beboernes handleplaner, hans "pålagte" seen fjernsyn sammen med en kollega i 2-4 timer ud af en otte timers vagt, beboere der lægges i seng ved 20-tiden om aftenen osv., denne stumme vold er bogens mest hårrejsende læsning.

Journalisten undrer sig selvfølgelig over, hvor ansvaret ligger placeret, når han afslutningsvis skriver: "Vores aktivitetsniveau var meget lavt, og dagligdagen var præget af fjernsynskiggeri og personalesladder i den indre gård. Alligevel herskede der en fælles forståelse af, at vi ansatte var tidspresset og derfor ikke havde ressourcer til at tilbyde beboerne de aktiviteter, som stod beskrevet i handleplanerne."

At gå efter sensationelle afsløringer er selvfølgelig ensbetydende med, at man bevidst undlader at se alt det positive eller bare neutrale. Det ligger i kortene og er altså et træk ved selve denne journalistiske genre, som man derfor vanskeligt kan kritisere genren for. Den største svaghed ved den "afslørende journalistik" er efter min opfattelse dens tendens til føleri og atomisering af livet i udvalgte fraklippede episoder. Magten og systemet forsvinder helt i denne begrænsede optik, hvorfor den magt som journalisterne mener at have afsløret i virkeligheden bare kan læne sig tilbage og tilkalde et par konsulentfirmaer for at reparere lidt på roderiet. En pårørende forsøgte forgæves, med Erving Goffman's klassiske institutionskritiske bog "Anstalt og menneske" i hånden, at få Bastard Film til at tage spørgsmålet om det politiske ansvar for de store institutioner/asyler op. Men fik det svar, at det kunne/ville de ikke arbejde med (personlig meddelelse).

OMSORGSDISKURS

I Socialministeriet reagerede man på de kriseagtige tilstande på bostederne ved bl.a. at få lavet en rapport med vægt på de åbenlyse etikmangler hos nogle af de ansatte. Konsulentfirmaet Etikos pointerer således i en rapport til ministeriet, at det drejer sig om, at institutionstankegangen, som er forladt lovgivningsmæssigt for ti år siden, også i praksis skal forlades (til fordel for "Det gode liv i egen

bolig"). Der skal således ifølge teologi-firmaet i Århus arbejdes med etik og værdigrundlag ud fra etikens redskaber refleksion, dialog og bevidsthed. En kvalitativ tilgang hvor læring hos personalet ikke blot ses som et spørgsmål om at akkumulere information og viden – nok så meget handler det om mening og identitet og om at gå fra "regelstyring til værdifundering".

I filosofien Løgstrups ånd – vi har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at vi holder noget af dets liv i vores hånd – skal de ansatte fjerne sig fra den objektgørende jeg-det relation til en humaniserende jeg-du relation. Opøvelsen i en sådan etisk forpligtethed handler om at få værdierne til at blive en levende del af det daglige arbejde. At få værdierne fra papiret i skufferne ud i hændernes og hjertets daglige arbejde. Hvilket ifølge Etikos bedst gøres ved en kompetenceudvikling i praksis. Personalets læring skal med andre ord foregå i tæt relation til praksis og på baggrund af praksis.

At Socialministeriet har taget Etikos-rapporten alvorligt, kan aflæses i ministeriets egen rapport "Veje til et godt liv i egen bolig", hvor den kvalitative dimension ved de professionelle arbejder på bostederne qua omsorgsbegrebet fastholdes (omsorgsarbejdet er universelt, hedder det). Socialministeriet melder på den baggrund ikke ud med en terapeutisk professions- og vidensdiskurs – når rapporten taler om "behandling", er dette i ordets almenmenneskelige betydning. Sagt på en anden og enkel måde skal beboerne "behandles ordentligt", de ansatte skal "hjælpe beboerne på en ordentlig måde" osv. Det er lige før man på sidelinjen udbryder, at høflighed koster ingen penge . . .

FORVALTNINGSDISKURS

På hver deres måde sætter den journalistiske og den etiske diskurs det enkelte individ i fokus; begge diskurser bærer præg af menneskerettighedstænkning, systemkritik og beskyttelse af de svage.

Dette gør sig ikke gældende for forvaltningsdiskursen, her i form af NIRAS Konsulenternes store undersøgelse udført for Københavns Kommune af kommunens bosteder og bofællesskaber. Denne omfattende kvantitative rapporterings interesse for procedurerationalitet og korrekt em-

bedsførelse (hvor Etikos er interesseret i at medarbejderne gør det rigtige, er NIRAS optaget af, at de ansatte gør det rigtigt, dvs arbejder efter forskrifterne) er fyldt med pseudovidenskabelig performance og flomme af ligegyldige data opstillet i autoritativt udseende tabeller. Der må være en skjult dagsorden bag kommunens hælden penge i dette konsulentfirma, eftersom stort set intet i rapporten drejer sig om, hvad der skal til for at lovgivningens målsætninger om normalisering, af-institutionalisering, eget hjem og brugerinddragelse skal kunne realiseres. Det bliver højst til, at vi skal have lidt mere af det samme (efteruddannelse i pædagogik og psykologi, målrettede handleplaner og fælles elektronisk dokumentationssystem).

Selve det at kommunen har bestilt denne undersøgelse er en hån mod alle de brugere, pårørende, journalister og kritiske fagfolk, der i årevis har dokumenteret det utilfredsstillende niveau, som de store københavnske bosteder både menneskeligt og fagligt befinder sig på. I Information (d. 13.-14.9.08) fortæller socialborgmester Mikkel Warming, at rapporten er blevet lavet "for at synliggøre problemerne". En bizar udtalelse al den stund problemerne på forskellig vis allerede i en årrække er blevet synliggjort. Og desuden hyklerisk eftersom den måde undersøgelsen har valgt at undersøge og se på, er i den grad problemfornægtende (og altså modpolen til Bastard Film og Etikos). Hvad de problematiske forhold angår, som trods alt kan læses ud af rapporten, udtaler Warming til Information, at han ikke er overrasket, "fordi han har problematiseret situationen i årevis. "Det har jeg råbt op om længe", siger borgmesteren.

Ak ja, hvad er det dog for et cirkus, det her. På Københavns Kommunes hjemmeside, med en alt andet end Bastard-journalist ind over undersøgelsens formidling som kommunens sales man, kan det læses, at en uafhængig undersøgelse viser, at "beboerne trives på bosteder i København". Hvilket de ansattes fagforening selvfølgelig også har grebet i flugten: alt er godt!

En rigtig bekvem undersøgelse for magthavere og systemforvaltere. Problemet er bare, at konklusionerne hviler på et falsk

grundlag. Bag NIRAS-ingeniørernes metodiske misk-mask - flotte ord som solidt datamateriale, metodetriangulering osv. - ligger der en grundlæggende diskrimination overfor de mennesker, det hele drejer sig om, nemlig brugerne. Undersøgelsens overvældende datamateriale, baseret på spørgeskemaer, har således på forhånd udeladt brugerne! I et afsnit om undersøgelsens datagrundlag begrundes brugernes udelukkelse fra spørgeskemaundersøgelsen kort og godt med, at en stor del af disse "ikke er i stand til at udtrykke sig hverken verbalt eller skriftligt." Og her gik man rundt og troede, at f.ex. mennesker med en skizofrenilidelse hyppigt er endog mere intelligente end os andre? Ingeniørerne i NIRAS er faldet i med begge ben, når de ikke skelner mellem psykisk udviklingshæmmede og sindslidende. Med mindre der skulle være en skjult hensigt bag, selvfølgelig.

Det famøse ved denne undersøgelses konklusioner, som de lanceres på Københavns Kommunes hjemmeside, er med andre ord, at det er personale og ledere på bostederne, der mener at beboerne trives i deres varetægt. De, der orker at se nærmere efter overskrifterne på de mange tabeloversigter vil kunne se, at undersøgelsens konklusion, er den rene paternalisme, eftersom det er bostedernes ledere og ansatte der mener, at beboerne trives - og ikke beboerne selv ("et markant flertal på 88% af medarbejderne vurderer beboernes muligheder for at have indflydelse på egne handleplaner som tilfredsstillende", "i tabel 5-8 giver lederne i høj grad udtryk for, at de finder beboernes muligheder for indflydelse på dagligdagen tilfredsstillende" osv.).

- 1: Mike Mistrati (red.): Velfærd? Dagbog fra Fælledgården, Strandvænget, Ringbo og Bostedet Sjælør. Verve Books, 125 sider.
- 2: Etikos ApS (på bestilling fra Socialministeriet): Det gode liv i egen bolig. Om arbejdet med etik, værdigrundlag og kompetenceudvikling i boformer efter servicelovens §107 og §108 samt almenboliglovens §105. 75 sider.
- 3: Niras Konsulenterne (på bestilling fra Københavns Kommune): Undersøgelse af bosteder og bofællesskaber i Københavns Kommune. Hovedrapport, 196 sider.